

Баяндама "Ойынның бала өміріндегі рөлі"

Тақырыбы: "Бала өміріндегі ойын"

Мақсаты: Мектеп жасына дейінгі баланың ойын арқылы үйлесімді дамуы.

Тапсырмалар:

1. Баланың танымдық қызығушылығын, жаңа нәрселерді білуге деген құштарлығы мен қажеттілігін дамыту.
2. Қиялын, есте сақтау қабілетін, ойлау қабілетін дамыту.
3. Негізгі идеяларды (қоршаған әлем туралы), сөйлеу дағдыларын қалыптастыру.

Мектеп жасына дейінгі бала үшін ойыннан гөрі қызықты әрі мағыналы не болуы мүмкін? Бұл қуаныш, білім және шығармашылық. Ойын – мектепке дейінгі кезеңдегі іс-әрекеттің жетекші түрі, балалар өмірінің негізгі мазмұны. Ойын арқылы бала қоршаған әлемді танып, жаңа білім, білік, дағдыларды игереді, ізденуге, ойлауға және жасауға үйренеді.

Ойын – балалық шақтың айнымас серігі. Мектеп жасына дейінгі бала әлеммен объективті қарым-қатынаста бола алмайды, ол барлық нәрседен өзінің қызығушылықтарын, жеке қатысу формаларын немесе болып жатқан оқиғаларға қатысуын іздейді. Кез келген ойын мектеп жасына дейінгі баланың интеллектуалдық және психикалық дамуы үшін баға жетпес құндылық болып табылады. Дәл осы ойындарда тұлғаның барлық деңгейлері, психикалық процестері, әр түрлі іс-әрекеттері сәтті дамиды. А.Сухомлинский былай деп жазды: "Ойынсыз ақыл-ой да, физикалық та толыққанды даму болмайды және болмайды".

Ойындағы жан-жақты тәрбиенің міндеттері әр жас кезеңінде ойын әрекетінің психологиялық негіздері қалыптасқан жағдайда ғана ойдағыдай жүзеге асырылады. Бұл ойынның дамуы баланың психикасындағы, ең алдымен оның интеллектуалдық саласындағы елеулі прогрессивті өзгерістермен байланысты болғандықтан, баланың жеке басының барлық басқа қырларын дамытудың негізі болып табылады.

Ойын – бұл балалар үшін ең қолжетімді іс-әрекет түрі, қоршаған әлемнен алған әсерлерін, білімдерін өңдеу тәсілі. Ойын барысында баланың ойлау және қиялдау ерекшеліктері, оның эмоционалдылығы, белсенділігі, қарым-қатынас жасау қажеттілігі дамиды. Ойын арқылы бала ересектер әлеміне енеді, рухани құндылықтарды меңгереді, бұрынғы әлеуметтік тәжірибені меңгереді.

Ерте балалық шақтың өзінде–ақ бала кез-келген басқа іс-әрекетте емес, ойын барысында өз бетінше болуға, өз қалауы бойынша құрдастарымен қарым-қатынас жасауға, ойыншықтарды таңдауға және әртүрлі заттарды қолдануға, белгілі бір қиындықтарды жеңуге үлкен мүмкіндіктерге ие. немесе ойын сюжетімен, оның ережелерімен логикалық байланысты басқа қиындықтар. Ойын баланы қуантады, қуантады. Ойын ең алдымен балалардың өз өмірін, өзіндік белсенділігін, дербестігін ұйымдастыруға мүмкіндік береді. К.Д.Ушинскийдің бала ойынмен айналысқанда да, мәжбүрлеп ойнағанда да ойнамайтынын байқағаны кездейсоқ емес.

Көбінесе өз әсерлерін бір көздерден ала отырып, балалар әртүрлі тәсілдермен ойнайды. Ойын барысында тұлғаның көрінісінің тіпті байқалмайтын реңктері де кездеседі. Ойын – бұл баланың өзінің іс-әрекеті. Балалардың жүрегіне жақын бұл іс-әрекетті дұрыс басшылықпен тәрбие құралына айналдыруға болады. Оны басқа тәрбие құралдарымен ұштастыра отырып, баланың бойында жағымды адамгершілік қасиеттерді, қызығушылықтар мен қабілеттерді дамытуға болады.

Мектепке дейінгі балалық шақтың әр кезеңінде ойынның өзіндік ерекшеліктері болады. Ересек мектеп жасына дейінгі балалардың өмірінде кішкентай ойыншықтармен режиссерлік ойын үлкен орын алады, мұнда бала қиялдағы жағдайды жасайды, кейіпкерлермен оқиғаларды ойлап табады, олармен сәйкестендіреді немесе олардан алшақтайды, бір немесе бірнеше рөлдерді орындайды, нақты әлеуметтік қатынастарды модельдейді. ойын түрінде. Режиссерлік актерлік шеберліктің дамуы үшін мектеп жасына

дейінгі балаларға тартымды кеңістік қажет. Кішкентай ойыншықтармен ойнауға арналған пәндік органы ұйымдастыратын осындай кеңістік пен орталық элемент макет болуы мүмкін.

Орналасу (масштабты модель) - объектінің кішірейтілген масштабтағы немесе нақты өлшемдегі моделі, әдетте, ұсынылған объектінің функционалдылығынан айырылады. Макет модельдерінің балалардың интеллектуалды дамуы үшін де маңызы зор. Балалар қоршаған әлем туралы біледі, туған өлкенің табиғаты туралы біледі, әртүрлі табиғи аймақтармен, жануарлар мен өсімдіктер қауымдастығымен танысады.

Психологиялық ойындарға да көп көңіл бөлінеді. Бұл адам белгілі бір дағдыларды игере алатын, қарым-қатынас жасауды үйренетін, өзі туралы да, қоршаған әлем туралы да өз ойын кеңейте алатын имитациялық жағдайды бейнелейтін ойындар. Психологиялық ойын пайдалы, өйткені онда адам психологиялық проблемалардан (мысалы, шамадан тыс ұялшақтық, агрессивтілік, оқшаулану) ойын жағдайында "жұмыс жасау" арқылы арыла алады.

Психологиялық ойындар арқылы баланың коммуникативтік қабілеттерін, яғни оның қарым-қатынас жасау, белгілі бір қоғамға - балалар мен ересектерге араласу қабілеттерін дамытуға болады. Тіпті үй жануарларымен қарым-қатынасты психологиялық ойындар арқылы жеңілдетуге болады.

Қарым-қатынас дағдыларынан басқа, психологиялық ойындардың көмегімен баланың жеке басының адамгершілік және еріктік қасиеттерін, зейінін, есте сақтауын, логикалық ойлауын, ішкі дүниесін қалыптастыруға және дамытуға болады.

Психологиялық ойындардың мақсаты әр түрлі. Психологиялық ойынның қарапайым түрі – ойын қабығы деп аталады. Бұл балалармен психологиялық жұмыс жасау үшін фон ретінде қолданылатын, олардың қабілеттерін көрсетуге, ашуға және дамытуға мүмкіндік беретін ойын. Дәл осы психологиялық ойын формасы екі жастан жеті жасқа дейінгі балалар үшін оңтайлы болып табылады, өйткені олардың әлі күнге дейін айтарлықтай әлеуметтік тәжірибесі жоқ, ал ересектер осындай ойын жағдайларын жасауы керек – балаларға осы тәжірибені алуға көмектесетін "қабықшалар".

Психологиялық ойындардың тағы бір кең тараған түрі – орналастыру ойыны. Бала басқалармен қарым-қатынас орнатуды үйренеді, ол үшін оны өз заңдарымен белгілі бір "әлемге" "батыру" керек. Дәл осы мүмкіндік беретін ойын түрі.

Жақсы ойын әрқашан бір нәрсеге үйретеді, бір нәрсені дамытады және біздің балаларымызда бір нәрсені тәрбиелейді. Кейде біз, ата-әжелеріміз ойнаған ең үйреншікті ойын, оның қандай да бір педагогикалық немесе психологиялық мәні бар екенін білмей, мың рет ойналғанымен, күтпеген жерден психологиялық деп танылады. Балалардың жақсы ойынының сұлулығы оның бірден бірнеше мақсатты жүзеге асыруға мүмкіндік беретіндігінде – танымдық та, тәрбиелік те. Көптеген ойындар ғасырлар бойы өмір сүріп келе жатқаны кездейсоқ емес, ал балалардың әрбір кейінгі ұрпағы оларды қазір есейген әкелері мен аналары, ата-әжелері ойнағандай қуанышпен ойнайды.

Жасыратыны жоқ, баламен ойнағанда біз оның бос уақытын әртараптандырып қана қоймай, пайдалы және қажетті нәрсені үйретуге тырысамыз. Әрине, балалардың қабілеттерін дамыту қажет, ал ойын – бұл үшін ең жақсы құрал. Алайда, балалар психикасының ерекшеліктері сондай, баламен ойын әрекеттерінен лезде нәтиже көрінбеуі мүмкін. Балалар табиғаты бойынша "қор жинаушы" болып табылады, бала барлық күш-жігеріне қарамастан, ең қарапайым нәрселерді ешбір жағдайда есте сақтай алмайтын жағдайлар жиі кездеседі. Көптеген білімдер біртіндеп жинақталып, уақыт өте келе белгілі бір өзгерістерге алып келеді. Әрине, бұл басқаша болады: кейбір күш-жігер мүлдем нәтиже бермеді. Және бұл үшін балаға ренжуге болмайды: баланың өз қалауы, өз қалауы, қабілеті бар тұлға екенін ескермеудің қажеті жоқ.

Бала өсіп, дамып келе жатқанда көп нәрсені үйренеді. Бізге, ересектерге, қарапайым болып көрінуі мүмкін нәрсе, бала үшін қиын болуы мүмкін, өйткені ол әлі қалай жасау керектігін білмейді немесе ойын талап ететін нәрсені қалай жасау керектігін толық

білмеген. Баланың ойын әрекеті оның өсуімен және дамуымен бірге өзгерістерге ұшырайды. Ойын балаға қолжетімді болуы керек, бірақ сонымен бірге жаңа элементті қамтуы керек.

Баланы тәрбиелеу жан-жақты болуы керек, яғни баланы тәрбиелеу барысында біз оны физикалық, ақыл-ой, адамгершілік, эстетикалық жағынан дамытуымыз керек. Ойындар жан-жақты білім беруді жүзеге асыруға көмектеседі. Алайда, әр түрлі типтегі ойындардың арақатынасы әр түрлі мінезді балаларға қатысты әр түрлі болуы керек. Егер бала белсенді болса, бір орында отыра алмаса және өзін-өзі басқара алмаса, оның бойында ерік-жігер қасиеттерін қалыптастыруға мұқият назар аударған жөн. Баланы өзін-өзі бақылауға үйрететін бірқатар ойындар бар. Әрине, бұл біз баламен тек осындай ойындарды ойнауымыз керек дегенді білдірмейді, бірақ біз оларды қабылдауымыз керек, әйтпесе бала кейінірек мектепте табандылықпен қиындықтарға тап болуы мүмкін. .

Егер бала енжар болса, назардың орталығында болудан қорқатын болса және сәтсіздікке ұшырау мүмкіндігіне аландаса, баланы белсенділікке итермелейтін ойындарға назар аударған жөн. Кедергісіз, оған ойында сәтсіздікке ұшырау қаупінсіз алға жылжуға көмектесетін рөлді беру керек. Баланы мадақтау керек, жақын арада ол біздің жетістіктерімізге қуанғанымызға риза болады және ол қуана ойнай бастайды.

Балаға арналған ойындарды таңдағанда, оның мінезінің жеке ерекшеліктерін ескеру керек, оның мінез-құлық ерекшеліктерін түзететін ойындарды ойнауға тырысу керек, мұндай кедергісіз түзетуді қажет етеді.

Баламен ойнағанда, біз мұны не үшін жасайтынымызды ұмытпауымыз керек. Ойын ең алдымен қызықты болуы керек, сонда ғана бала өзіне жеткізгісі келгеннің бәрін ойын түрінде қабылдайды. Балаларға ойын барысында еркін болуға мүмкіндік беру маңызды. Біздің баламен ойынға қатысуға деген ұмтылысымыз оған қажет: біз ол үшін білімнің қайнар көзіміз, ол оған қол созады, өйткені әлемде қаншама нәрсе ол үшін әлі түсініксіз, белгісіз болып қала береді. Сонымен қатар, біз одан өтуге құқығымыз жоқ шекараны сызуымыз керек. Бұл сызық баламен бірлескен ойындарды оның тәуелсіз ойындарынан ажыратады. Әрине, бұл еркіндік салыстырмалы түрде болады, өйткені іс жүзінде бала әлі де көп жағдайда бізге байланысты.

Мектепке дейінгі балалық шақ – баланың психикалық дамуындағы, оның қоғам өміріне қатысуға дайындалуындағы алғашқы кезең. Кішкентай балалар әлемді тануға ұмтылатын сүйкімді, құмар және бақытты авантюрист. В.А. Сухомлинский баланың рухани өмірі ойын, ертегі, музыка, қиял, шығармашылық әлемінде өмір сүргенде ғана толыққанды болады деп есептеді. Онсыз ол кептірілген гүл. "Ойын – ізденімпаздық пен ізденімпаздықтың ұшқынын тұтандыратын ұшқын. Бұл қоршаған әлем туралы идеялардың, түсініктердің жанданған ағыны баланың рухани әлеміне құйылатын орасан зор терезе".

Балалардың ойындары неғұрлым алуан түрлі, қызықты болса, қоршаған әлем олар үшін бай және кеңірек, олардың өмірі жарқын және қуанышты болады. Ойын арқылы кішкентай адамды үлкен істерге дайындауға болады.

А.С.Макаренконың тамаша сөздерін еске салғым келеді: "Ойын баланың өмірінде маңызды, ересек адамның іс-әрекеті, жұмысы, қызметі қандай болса, сол мағынаға ие. Бала ойында қандай болса, ол көбіне есейгенде жұмыста солай болады. Сондықтан болашақ тұлғаны тәрбиелеу ең алдымен ойында жүреді. Жеке тұлғаның қайраткер және жұмысшы ретіндегі бүкіл тарихы ойынның дамуында және оның біртіндеп жұмысқа ауысуында бейнеленуі мүмкін ".

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Богуславская З., Смирнова Е. Бастауыш мектеп жасына дейінгі балаларға арналған тәрбиелік ойындар. М., 1991.
2. Бала. Үш жасқа дейінгі балаларды тәрбиелеу, оқыту және дамытуға арналған нұсқаулық. / Редакторы Г.Г. Григорьева, Н.П. Кочетова, Д.В. Сергеева. М., 2000.

3. Фельдчер Ш., Либерман С. 2 жастан 8 жасқа дейінгі баланы бос ұстаудың 400 тәсілі. Санкт-Петербург, 1996.
4. Хромова С., Балаларға арналған ойын қарым-қатынас сабақтары. М., 2008.